NORGES FORMANNSKAP 2017

Nordisk ministerråd

Norges formannskap 2017

ISBN 978-92-893-4695-5 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4694-8 (PDF)
http://dx.doi.org/10.6027/ANP2016-762
ANP 2016:762

© Nordisk ministerråd 2016

Layout: Mette Agger Tang
Foto: Scanpix
Foto s. 4 øverst: Thomas Haugersveen/Statsministerens kontor
Foto s. 4 nederst: Paul Paiewonsky/Utenriksdepartementet
Trykk: Scanprint

Opplag: 3.000
Skrift: Mark Pro
Papir: MultiDesign White

MILJØMERKET
5041-0004
TRYKKSAK

Printed in Denmark

www.norden.org/nordpub

Det nordiske samarbeidet
Det nordiske samarbeidet er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland. Det nordiske samarbeidet er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeid. Det nordiske fellesskapet arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa. Det nordiske samarbeidet ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom bidrar til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Nordisk ministerråd
Ved Stranden 18
DK-1061 København K
Telefon (+45) 33 96 02 00
www.norden.org

Program for Norges formannskap i Nordisk ministerråd 2017

Innhold

Forord 4
Norden i omstilling 6
Norden i Europa 14
Norden i verden 16

Hilsen fra statsministeren og samarbeidsministeren

Norges statsminister
Erna Solberg

Norges samarbeidsminister
Elisabeth Vik Aspaker

Norden er i endring. Klimaet forandrer seg, vi står overfor store økonomiske og miljømessige omstillingsbehov og demografien endrer seg. Globale utviklingstrender akselererer, både i positiv og negativ forstand, og vi lever i en verden som er mer omskiftelig og dynamisk enn på lenge.

Den nordiske hverdagen vil endre seg. Valgene vi tar vil prege både vår egen og kommende generasjoner. Den største faren er at vi omstiller oss for sent når verden rundt oss, teknologien, økonomien og befolkningssammensetningen er i endring.

I vårt formannskap i 2017 ønsker vi å styrke Nordens evne til å møte endringene. Nordens kulturelle fellesskap, våre verdier og interesser gir oss et helt spesielt utgangspunkt både for å takle utfordringene, og for å påvirke utviklingen.

Gjennom **Norden i omstilling** skal vi fremme vår felles konkurransekraft i det grønne skiftet, og vår overgang til lavutslippssamfunnet. Paris-avtalen setter ambisiøse mål som vi skal gjennomføre i en felles europeisk ramme. Mot 2030 og 2050 er ambisjonen at Norden skal vise vei gjennom effektivt regionalt klima- og miljøsamarbeid, og samtidig utvikle konkurransekraft, vekst og velferd. Gjennom tettere samarbeid om utdanning, forskning og innovasjon skal vi utvikle våre komparative fortrinn og sikre en sentral plass for Norden i det globale grønne skiftet. Vi skal være en foregangsregion i håndtering av demografiske endringer, både når det gjelder eldre, helse, og måten vi integrerer og inkluderer nyankomne medlemmer av våre nordiske samfunn.

Gjennom **Norden i Europa** skal vi arbeide for å styrke vårt samarbeid om europapolitikk. En sterk nordisk stemme i den europeiske debatten tjener både Europa og Norden. Norden trenger et sterkt Europa. Europa trenger et sterkt Norden. Nordiske eksempler kan tjene som inspirasjon innenfor klima, miljø, energi, digitalisering og andre områder hvor vi har felles interesser. Gjennom EU- og EØS-samarbeidet deler vi grunnleggende interesser knyttet til utviklingen av det indre marked. Norden skal også i årene fremover være blant Europas mest integrerte og konkurransedyktige økonomier, med høy grad av mobilitet og samarbeid.

Gjennom **Norden i verden** skal vi videreutvikle det utenrikspolitiske partnerskapet for å møte de store globale utfordringene. De nordiske land er permanente venner i utenrikspolitikken og har et sterkt omdømme. Det gir oss påvirkningskraft. I dag kommer verden til Norden raskere enn noensinne. Endringer er mer umiddelbare. Da er Norden tjent med et strategisk globalt engasjement.

Dette er de tre pilarene i det norske formannskapet i 2017. Vi ser fram til samarbeidet!

Norden i omstilling

Økonomi og klima – grønn omstilling

Norden står overfor tøffe økonomiske omstillinger de neste tiårene. De globale klima- og miljøutfordringene krever et globalt grønt skifte. Paris-avtalen har lagt fundamentet for omfattende endringer. I Europa, USA og Kina skyter omstillingen fart, og klima- og miljøvennlige løsninger utvikles og blir konkurransedyktige i en dynamikk mellom forskning og utvikling, strengere klima- og miljøpolitikk, digitalisering, samt nye forbrukstrender og -mønstre. Norden har behov for å utvikle et mer diversifisert næringsliv som er konkurransedyktig i den nye, grønne, globale økonomien. Grønn omstilling vil derfor stå i sentrum for det norske formannskapet i det nordiske samarbeidet i 2017.

Fremtidsoptimismen i Norden er stor. Våre land er blant de aller beste når velferd og livskvalitet måles. Den nordiske modellen med høy sysselsetting, tillit mellom arbeidslivets parter og en godt utbygd velferdsstat har vist seg robust og tilpasningsdyktig i møte med globaliseringen. Vi har et godt utgangspunkt for å lykkes med omstilling.

Norden er også blant de mest kompetente, innovative og attraktive regioner i verden. Vår samlede økonomi rangerer som verdens 10.–12. største og er blant de mest integrerte. Vi er hverandres viktigste handelspartnere og samarbeidspartnere når det gjelder forskning og innovasjon, og vi nyter høy mobilitet i et felles nordisk arbeidsmarked og utdanningsfellesskap. Fremover skal vi videreutvikle samarbeidet og mobiliteten, og vi skal intensivere arbeidet med å forebygge og fjerne eksisterende hindre for nordisk vekst.

En rekke pågående prosesser og nye initiativer vil styrke det nordiske arbeidet for grønn omstilling i 2017.

– De nordiske institusjonene NordForsk, Nordisk Innovasjon og Nordisk energiforskning iverksetter Nordic Green Growth Research and Innovation Programme innrettet for å finansiere de beste nordiske forsknings- og innovasjonsprosjektene innenfor grønn omstilling. Programmet har en økonomisk ramme på NOK 73 millioner. Satsingen vil bidra til bærekraftig utvikling, redusere klimabelastningen fra eksisterende industri, styrking av nordisk konkurransekraft i internasjonale markeder for grønne teknologier, varer og tjenester, og til å utvikle ny kunnskap og politikk.

– Det tas initiativ til en strategisk gjennomlysning i miljøsektoren der siktemålet vil være å utrede potensialet for et mer intensivt nordisk samarbeid på klima- og miljøområdet. En tilsvarende analyse av energisamarbeidet er under utarbeidelse (Ollila-rapporten).

– Nytt samarbeidsprogram for innovasjons- og næringspolitikk for 2018–2021

skal ferdigstilles under norsk formannskap og vil sette mål for det nordiske samarbeidet i den grønne omstillingen.

– Nytt samarbeidsprogram for regional utvikling og planlegging for 2017–2020 settes i verk under norsk formannskap og vil blant annet jobbe med innovative regionale næringsmiljøer.

– Urbaniseringen er en sentral utfordring i Nordens omstilling. Et prosjekt om grønn omstilling og konkurransekraft i nordiske byregioner skal bidra til å gjøre nordiske byer til en del av løsningen på miljø- og klimautfordringene. Prosjektet skal få fram indikatorer på hvordan byers attraktivitet kan måles og hvilke effekter byenes kvalitet har for godt miljø, folkehelse og utvikling av attraktive arbeidsplasser.

– Prosjektet om havmiljø og blå bioøkonomi handler om "de blå skogers" rolle i karbonsyklusen og i det marine økosystemet. Prosjektet vil også kartlegge konsentrasjonene av mikroplast i utvalgte felles nordiske arter og utrede mulige konsekvenser av mikroplast og marint plastsøppel for blå bionæringer. Prosjektet vil også omfatte bekjempelse av fiskerikriminalitet samt spredning av stillehavsøsters.

– Prosjektet om grønn bioøkonomi vil bidra til mer bærekraftig landbruk gjennom effektiv utnytting av restråvarer og avfall og redusert svinn i verdikjede og hos forbruker.

– Nordisk genressurssenter (NordGen) og det globale frøhvelvet på Svalbard er sentralt for bioøkonomien og for å sikre fremtidig matproduksjon. Det norske formannskapet vil styrke arbeidet for bærekraftig bruk av genetiske ressurser.

– Vi vil videreføre det nordiske samarbeidet for redusere klimagassutslipp fra landbruket, øke opptak av karbon i skog og jord, og tilpasse næringen til et endret klima.

Grensehinderrådet er et politisk oppnevnt organ som har fått i oppdrag av de nordiske regjeringene å fremme den frie bevegeligheten innenfor Norden, både for enkeltpersoner og foretak. Som ledd i satsingen på nordisk omstilling og konkurransekraft vil arbeidet med grensehindre bli prioritert høy under det norske formannskapet. Å fjerne grensehindre skaper arbeidsplasser, styrker konkurransekraften og bidrar til vekst.

Demografiske endringer – integrering og inkludering

Utviklingen i Europa de siste årene har vist at migrasjon og integrering er blant vår tids store politiske, sosiale og økonomiske utfordringer. Vellykket integrering og inkludering av nye nordiske samfunnsmedlemmer er et medmenneskelig ansvar. Det er også en økonomisk og sosial nødvendighet. Våre nordiske samfunn har store oppgaver foran seg, men står samtidig i en særstilling når det gjelder mulighetene for å lykkes og for å inspirere andre land i og utenfor Europa.

Under det norske formannskapet iverksettes det et bredt anlagt nordisk samarbeidsprogram for integrering med vekt på utvikling og utveksling av kunnskap og praksis på området. Norge vil styrke den fellesnordiske satsingen på integrering gjennom ytterligere tiltak.

Et prosjekt om kulturlivets og frivillighetens rolle i integrering og inkludering skal bidra til å åpne de nordiske fellesskapene. I mange lokalsamfunn og kommuner er kultur og idrett, forenings- og organisasjonsliv den viktigste møteplassen utenfor jobb og skole. Et tilgjengelig og inkluderende kultur- og organisasjonsliv gir dermed innvandrere en viktig mulighet til å bli kjent med menneskene som bor i lokalsamfunnet, til å praktisere språk og bruke og vise sine ressurser, og til å føle tilhørighet.

Innen utdannings- og forskningssektoren iverksettes et prosjekt for å kartlegge og utvikle effektive modeller for godkjenning av utenlandske utdanninger og yrkeskvalifikasjoner. Bedre oversikt over hvilke ordninger som benyttes i de nordiske landene vil bidra til raskere og bedre integrering for den enkelte, og mer effektiv ressursbruk ved at de nasjonale systemene samordnes når det er hensiktsmessig.

Et treårig prosjekt om tverrsektoriell innsats for utsatte barn og unge skal gi konkrete løsninger på de stadig større utfordringene kommunene i hele Norden møter med å håndtere utdanning, sysselsetting, helsetjenester, barnevern, bosetting og integrering av denne gruppen.

Arbeid, utdanning og språk blir fremhevet som nøkkelen til vellykket integrering og ny verdiskaping, og for å forhindre utenforskap og radikalisering. Norge vil fortsette arbeidet i prosjektet om demokrati, inkludering og sikkerhet, der målet er å styrke skolen som sentrum for inkludering og demokratisk medborgerskap.

Helsesamarbeid

Norge vil i sitt formannskap ta utgangspunkt i anbefalingene i den strategiske gjennomlysningen av det nordiske helsesamarbeidet (Könberg-rapporten).

– Vi iverksetter et prosjekt for å øke kunnskapen om antibiotikaresistens og utarbeide en nordisk kommunikasjonsplan for å redusere bruken av antibiotika. Antibiotikaresistens er et raskt voksende problem og en alvorlig trussel mot global helse.

– Et eget prosjekt om helsedata og kliniske intervensjonsstudier skal bidra til at vi raskere finner årsaker til sykdom og utvikler mer persontilpasset forebygging og behandling i helse- og omsorgstjenesten. Flere kliniske studier og sammenlignende registerstudier på nordisk nivå vil styrke konkurransekraften i en kunnskapsbasert økonomi.

– Vi vil i løpet av 2017 utrede harmonisering av etisk godkjenning av nordiske forskningsprosjekter. En harmonisering av etikkgodkjenning vil gi store tids- og ressursbesparelser og gjøre Norden mer konkurransedyktig. Forslaget vil understøtte gjennomføringen av det nye EU-direktivet for kliniske legemiddelstudier og nordisk helseforskningssamarbeid.

– Vi vil også utrede muligheter for å etablere et nordisk virtuelt senter for forskning på helsedata. Målet vil være å tilrettelegge for en elektronisk infrastruktur som gjør det lettere å utveksle helsedata på tvers av de nordiske landene.

Norden i Europa

– et forsterket nordisk samarbeid om europapolitikk

Norden er en del av det europeiske fellesskapet. Våre medlemskap i EU og EØS former den nordiske hverdagen. Norden kan inspirere og påvirke utviklingen av Europa.

Det europeiske samarbeidet settes stadig på prøve. Den økonomiske veksten er ujevn. For mange unge går uten arbeid. Migrasjonsutfordringene vedvarer. Det sås oftere tvil om demokratiske verdier, og polariseringen i europeiske samfunn øker. Europas sikkerhetssituasjon er endret.

Europas utfordringer er også Nordens utfordringer. Det europeiske samarbeidet er vår mest grunnleggende utenrikspolitiske og økonomiske interesse. Det indre marked er avgjørende for våre økonomier. Et tettere europapolitisk samarbeid vil fremme økonomisk integrasjon og mobilitet og forebygge hindre for vekst i Norden.

Vi skal hegne om det europeiske fellesskapet og støtte opp under de kreftene som samler Europa. Vi skal være en sterk støtte for et Europa som forsvarer liberale verdier og menneskerettigheter, og som tar ansvar for egen sikkerhet. Vi får større gjennomslag for våre interesser når nordiske synspunkter blir europeiske. Norden skal bidra til at Europa fortsatt kan lede, slik EU gjør for eksempel i klimapolitikken.

Det nordiske samarbeidet om europapolitikk har styrket seg de siste årene. Norge vil videreføre det finske formannskapets prioritering av europapolitisk samarbeid. I 2017 vil vi prioritere å arbeide for større nordisk synlighet i Brussel og mer bruk av fellesnordiske innspill på områder der vi har felles interesser.

Tematisk vil vi fokusere på tre områder av strategisk interesse for de nordiske landene, der Norden er og bør være en foregangsregion: Energi, klima og miljø, og digitalisering.

Det skal utarbeides ny handlingsplan for det nordiske energipolitiske samarbeidet 2018–2021, blant annet basert på en strategisk gjennomlysning (Ollila-rapporten). Vi har som ambisjon at Norden fortsatt skal tjene som inspirasjon for utviklingen av Energiunionen og det europeiske elektrisitetsmarkedet, og at Norden samarbeider tett om europeisk regelutvikling. Energisamarbeidet inkluderer også konkret samarbeid om forskning og utvikling innen rammen av Nordisk Energiforskning (NEF).

På klima- og miljøområdet vil vi søke å innrette det nordiske samarbeidet slik at det bidrar til en ambisiøs og effektiv europeisk klimapolitikk, i tråd med målene i Paris-avtalen, og til målrettet nordisk samarbeid om utslippsreduksjoner.

Digitalisering er en kjernekomponent i utviklingen av europeisk konkurransekraft. Norden skal være en kompetent, innovativ, dynamisk region for utvikling av digitale produkter, tjenester og kunnskap. Vi vil bidra til politikkutvikling i EU og bygge videre på eksisterende fellesnordisk samarbeid.

Norden i verden

– et strategisk nordisk partnerskap i utenrikspolitikken

Nordiske land deler fundamentale interesser og verdier. Vår nordiske hverdag har de siste årene blitt påvirket mer direkte av internasjonale spørsmål enn tidligere. Krisene rykker nærmere. Krig og konflikt sør og øst for Middelhavet får direkte følger for sikkerheten på det europeiske kontinentet. Stater i Nord-Afrika og Midtøsten bryter sammen. Folks livsgrunnlag forsvinner. Mennesker drives på flukt. Stater har blitt fristeder for terrorgrupper. Ytringsfriheten er under press. Åpenhet trues av proteksjonisme og nasjonalisme. Folkeretten utfordres.

Verden kommer raskere til Norden. Vi trenger et strategisk Norden i verden.

Samtidig er det flere positive trender: Den globale fattigdommen reduseres, vi har fått en ny og ambisiøs klimaavtale, flere barn får utdanning og bedre helsetjenester, og den økonomiske veksten fortsetter i både Asia og Afrika. Vi skal arbeide for at de globale fellesgodene vernes og utvikles. FN er særlig viktig og vi vil videreføre en engasjert nordisk stemme i FN-spørsmål. Norden skal fortsette å være en foretrukket partner i viktige prosesser på den globale arena.

Nordisk ministerråds internasjonale engasjement og den uformelle nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske dialogen utfyller hverandre med stor gjensidig nytteverdi. Dette er en naturlig konsekvens av at skillet mellom innenriks- og utenrikspolitikk viskes ut. Vi vil arbeide for at det formelle og uformelle nordiske samarbeidet blir enda mer sømløst i utenrikspolitikken.

Vi trenger felles kunnskap og forståelse av utviklingstrender i internasjonal politikk og økonomi. I 2017 vil Norge videreutvikle samarbeidet mellom de nordiske utenrikspolitiske instituttene ved å støtte felles forskningsprosjekter og konferanser. Arbeidet skal bidra til en ytterligere fordypning av det utenrikspolitiske samarbeidet og oppmerksomhet om Norden i det utenrikspolitiske ordskiftet.

Formålet med statsministerinitiativet er å fremme fellesnordiske initiativer som kan bidra til å imøtekomme internasjonal etterspørsel etter innovative samfunnsløsninger på områder der de nordiske landene har spisskompetanse. Prioriterte temaer er "Nordic Green", "Nordic Food and Welfare", samt "Nordic Gender Effect". Satsingen har et budsjett på DKK 30 millioner over tre år. I tillegg kommer medfinansiering fra Nordic Innovation og andre nordiske institusjoner.

Norden skal være synlig og gjenkjennelig. Gjennom samarbeid når vi flere mennesker og større markeder, og møter en stadig økende etterspørsel etter nordisk kunst og kultur. I hele 2017 gjennomføres en nordisk festival på kultursenteret Southbank Centre i London, der den fulle bredden av nordiske kunst- og kulturuttrykk profileres.

Satsing på "merkevaren Norden" vil bidra til å styrke profileringen når nordiske myndigheter og virksomheter fremmer sine interesser i utlandet. Det tette ambassadesamarbeidet, særlig der nordiske land er samlokalisert, gir stor merverdi både for profileringen av Norden og det utenrikspolitiske samarbeidet.

Nordisk samarbeid i våre egne nærområder står i en særstilling. I 2016 feiret Nordisk ministerråds informasjonskontorer i Baltikum 25 år. Partnerskapet med de baltiske land er i dag preget av felles interesser, som er blitt aktualisert av den nye sikkerhetspolitiske situa-sjonen. Nordisk ministerråd vil fortsette å være en viktig partner for Estland, Latvia og Litauen i spørsmål som blant annet støtte til frie og uavhengige media, kultur og energisikkerhet. Nordplus-programmet bidrar til mobilitet mellom nordiske og baltiske utdanningsinstitusjoner. EØS-midlene er et annet viktig virkemiddel som understøtter fellesnordiske interesser i Baltikum. Vi vil bruke EØS-midlene til å skape konkret utenrikspolitisk samarbeid med de baltiske landene på områder som fremmer regional stabilitet og utvikling.

Nytt Norden 2.0

Reformprosessen Nytt Norden 2.0 har som formål å øke fleksibiliteten og effektiviteten i Nordisk ministerråd, og å frigjøre ressurser til aktuelle politiske prioriteringer. På forslag fra Nordisk ministerråds generalsekretær har samarbeidsministrene vedtatt følgende målsettinger for reformene:

1. Norden skal være verdens mest integrerte region.
2. Nordisk samarbeid skal bidra til bæredyktig vekst i Norden.
3. Nordisk samarbeid skal være relevant for borgerne i Norden.
4. Et mer dynamisk nordisk budsjett.
5. En justert struktur for ministerrådet.
6. Bruk av ad-hoc-møter for å oppnå større aktualitet, og etablering av et ad-hoc ministerråd for integreringsspørsmål.
7. Bedre samspill mellom ministre og embetsmenn.
8. Mer dynamikk i embetsmannssamarbeidet.
9. Ett samlet nordisk samarbeid, i og utenfor Nordisk ministerråd.
10. Statsministrene setter den overordnede retningen for det nordiske samarbeidet.
11. Økt analysekapasitet i Nordisk ministerråds sekretariat.

Nordisk ministerråd
Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

ANP 2016:762
ISBN 978-92-893-4695-5 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4694-8 (PDF)